

תמצית משנה ברורה

סיכום דברי המשנה ברורה ומסקנות הבה"ל והשעה"צ

גליון 26 | סימן רי"א – סימן רי"ז | אדר ב' ה'תשפ"ד

להתענג ביריעת התורה

סימן רי"א

דיני קדימה בברכת הפירות

אחרי שנתבאר מה מברכים על כל מין, מבאר השו"ע על איזה מין צריך לברך כשבא לאכול כמה מינים, כאשר שניהם צריכים אותה ברכה, או כאשר אין ברכתיהם שוות, מתי צריך לברך תחילה על הדבר החשוב יותר (מחמת שהוא מין שבעה, או שהוא מוקדם יותר בפסוק וסמוך יותר ל"ארץ", או בגלל שהוא שלם, או שהברכה מבוררת יותר), ומתי צריך לברך תחילה על הדבר החביב יותר.

מתי שייכים דיני קדימה – לא שייך דיני קדימה אלא כששני המינים לפניו, ודעתו לאכול משניהם, אבל אם אין שניהם לפניו אף שרוצה לאכול משניהם, או כששניהם לפניו אבל אינו רוצה לאכול אלא מאחד מהם, לא שייכים דיני קדימה.

דיני קדימה בברכותיהם שוות – היו לפניו מיני פירות שברכותיהם שוות, מין שבעה קודם לשאר מינים אפילו אם המין השני הוא שלם וחביב יותר, (ובמחצה"ש העיר שבסימן קס"ח מובאר שבפרוסה של חטים השלימה של שעורים ירא שמים יבצע על שניהם יחד, ומסתמא ה"ה לפנינו, ובמ"א משמע שכאן לא שייך דין זה, דלא התמירו אלא בפת שהוא עיקר קביעת סעודה), ואם אין ביניהם מין שבעה מקדים השלם, ואם שניהם שווים יקדים החביב. ולשיטת הרמב"ם חביב קודם בכל גוונא ואפי' למין שבעה, ורק כששניהם חביבים בשוה יקדים מן שבעה. והעיקר כדעה ראשונה כסתימת השו"ע והאחרונים, ודלא כס"ט שהשוה להלכה את ב' השיטות וכתב שאין שיעשה שפיר דמי.

וכתב הרמ"א (סעיף ה') שכל זה לכתחילה, אבל **בדיעבד** אם בירך שלא לפי דיני הקדימה, אם נתכוון בפירוש לפטור את השני יצא אפי' אם המין השני לא היה לפניו בשעת הברכה, אבל בסתמא לא יצא אפילו אם היו שניהם לפניו בשעת ברכה, דאינו בדין שיפטור השאינו חשוב את החשוב דרך גרירה אלא בכונה, בין בחשיבות מין שבעה בין בחשיבות חביב (בשני מינים, ולענין מין אחד עיין בסימן ר"ו), אמנם אם אוכל אצל בעה"ב הוי כאילו דעתו בפירוש לפטור כל מה שיביא לו בעה"ב, ואמנם אם עשה כדעת הרמב"ם כגון שביירך על אתרוג חביב לפני זית לא יחזור ויברך. אבל החשוב פוטר את שאינו חשוב אף בסתמא אם היה לפניו בשעת ברכה, ואם הביאוהו אחרי שכילה לאכול את המין הראשון צריך לחזור ולברך, ואם הביאוהו כשעדיין לא כילה אכילתו נחלקו בזה הפוסקים וספק ברכות להקל, וע"ע בכל זה לעיל סימן ר"ו, ולכתחילה יש לכוון בפירוש לפטור כל מה שיביאו לו אח"כ.

ונראה שבכל מקום שיש מחלוקת בדיני קדימה יכוון בהדיא לפטור את השני, דבלאו הכי יש חשש שאוכל את המין השני בלי ברכה.

דיני קדימה באין ברכותיהם שוות – אם אחד ברכתו בורא פרי האדמה והשני בורא פרי העץ יקדים איזה שירצה אפי' אם השני מין שבעה וחביב, דאין מעלה בהקדמה אלא כשפוטר את השני בברכה. וי"א שיש מעלה גם בעצם ההקדמה, ויקדים את החביב, ואם שניהם חביבים אצלו בשוה יקדים מין שבעה, והעיקר כדעה זו. וי"א (סעיף ג') שבורא פרי העץ קודם, וכן נכון לנהוג אם שניהם שוים בחביבות, אך אם מין האדמה הוא חביב, או מין שבעה (כגון קליות חטים) ושניהם חביבים בשוה, יקדים לברך עליו אפילו אם העץ הוא גם מז' מינים שמאוחר בפסוק. וכתב הביאור הלכה שהא"ר מביא

שיטה שמין שבעה קודם גם באין ברכותיהם שוות, ומצדד כך למעשה, אך למעשה טוב יותר לנהוג כהסוברים שחביב עדיף, אך אם המין שבעה חביב עליו תמיד בודאי טוב יותר לברך עליו אף שעכשיו חביב עליו המין השני, ואפי' אם תמיד חביב עליו פרי האדמה ועכשיו חביב עליו מין שבעה נראה שטוב יותר לברך על המין שבעה. ואפשר עוד לומר שאפילו בסתם פרי עץ ופרי האדמה ג"כ אם הפרי עץ חביב עליו ענה יברך עליו אף שתמיד חביב עליו יותר פרי האדמה, אכן אם הפרי אדמה חביב עליו יותר גם תמיד וגם עכשיו, נראה שטוב יותר לברך עליו.

ואם אחד ברכתו בורא פרי העץ או בורא פרי האדמה והשני ברכתו שהכל, העץ או האדמה קודם אפי' אם השני חביב יותר (ואפי' שהכל הוא על מין שבעה כגון דבש תמרים), דברכות אלו מבוררות יותר מברכת שהכל שהיא ברכה כוללת, (ודין זה שייך במרקחת וי"ש, ואף שהא"ר כתב להצדיק המנהג לברך על היי"ש תחילה, מטעם שאין מתאווים לאכול את המרקחת לפני שתית היי"ש, מ"מ נכון להקדים תמיד לברך על המרקחת, דאח"כ לפעמים אינה אלא טפילה ליי"ש דבא להפיג חריפות השתיה ואינו רוצה בעצם אכילתו).

חביב היינו המין שרגיל להיות חביב עליו, אע"פ שעכשיו הוא חפץ במין השני, ומשמע מהפוסקים שיברך על החביב בדרך כלל ויטעם ממנו קצת, ואח"כ יאכל את המין שעכשיו חביב עליו, ואח"כ יסיים את המין הראשון. ולדעת הרמב"ם נחשב חביב מה שחביב עליו עכשיו, והעושה כך יש לו על מי לסמוך, (ובני אשכנז עושים כדעה ראשונה, ואם שניהם חביבים אצלו אזלינן בתר מה שהוא חפץ עתה. ס"ק ל"ה). ובפרי עץ ופרי האדמה אם בדרך כלל חביב עליו פרי האדמה ועכשיו חביב עליו פרי העץ, יקדים לברך בורא פרי העץ.

קדימה במין שבעה – במקום שצריך להקדים מין שבעה, אם יש לו כמה מיני שבעה, כל המוקדם בפסוק קודם לברכה, וארץ בתרא הפסיק הענין. **סדר ההקדמה הוא: ברכת המוציא אפי' מפת של שכולת שועל ושיפון** (וקודמות אף לברכת מזונות על דבר חביב יותר, או חשוב יותר כגון לחם משעורים ומזונות מחיטים, וה"ה בחביב וחשוב יחד, וקדימה זו היא באופן שאינם נפטרים בברכת הפת, דאל"כ בלאו הכי יקדים לברך המוציא ויפטור המזונות, דאסור לגרום ברכה שאינה צריכה). **ברכת מזונות על חיטה, ברכת מזונות על שעורה** (ודווקא בעשה מהחיטה או השעורה תבשיל או פת הם קודמים, ואפי' לחביב, אבל הכוסס חיטה שברכתה בורא פרי האדמה, ברכת העץ קודמת, ומשמע מהמ"א דהיינו כשהעץ חביב יותר, אבל אם שניהם חביבים בשוה יקדים החיטה, אכן מהגר"א משמע שכיון שאין ברכותיהם שוות יקדים מה שירצה, אך מסתבר שאם החיטה חביבה יקדים לברך עליה), **כוסמין שיבולת שועל ושיפון** (אפי' בעשה מהם תבשיל שברכתו מזונות, וכתב המ"א שזית קודם לתבשיל של שיבולת שועל, וכמה אחרונים חולקים עליו), **בורא פרי הגפן, זיתים** (מהשו"ע משמע שזית קודם למזון הנעשה משעורה, אבל הלבוש כתב שברכת מזונות קודמת, וכן הסכימו הרבה אחרונים. וזיתים קודמים לקליות של שעורים לפסק הרמ"א בסימן ר"ח שברכת הקליות שהכל), **תמרים, ענבים, תאנה ורימון**.

המוקדם בפסוק קודם אפילו אם הוא חצי והמאוחר יותר בפסוק שלם, כשברכותיהם שוות, וכשאין ברכותיהם שוות צ"ע מה קודם. (שעה"צ ד' ה').

חשיבות מין שבעה להקדים ראשון לשני הוא רק כשנגמר הפרי.

ברכת אכילה ושתיה ואפי' שהכל, קודמת לברכת הריח.

פינת הריבית

נערך ע"י גמ"ח 'אושר בכבוד'
בחדש שמחותו נקבעה לשמחה יש לנו להתבונן במהותה של השמחה, ואמנם ידוע כי שמחה מגיעה בכל תוספת, כן הוא מצוות מילה שקיבלוה בשמחה אשר מתווספת על ידה קדושה ביישות הנימוח, וכן שמחת חתן שנוספת בו בחתן השלמה ע"י הכלה, וכך השמחה הגדולה בהקמת המושכן שכלפיה נאמר 'ביום שמחת ליבו' (שמו"ד נב ה) 'שהיתה שמחה גדולה בישראל שהקב"ה שורה אצלם' (שם).

אכן בפורים הרי לא נוסף בישראל מה שלא היה, אלא התעצמה בקרבנו ההכרה באהבת ה' אלינו שכבר ידענוה שאין לה סוף. וכך כתב הרמב"ם בסוף מנין המצוות שלו "שהנביאים עם בית דין תקנו וצוו לקרות המגילה בעונתה וכו' כדי לברכו ולהללו וכדי להודיע לדורות הבאים שאמת מה שהבטיחנו בתורה כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים אליו כה' אלקינו בכל קראנו אליו" עכ"ל. ולעומת גילוי אהבת ה' אלינו התעוררנו להתחדשות בקבלת התורה מאהבה, אותה התורה בחיבור עמוק עוד יותר.

עתה הראנו לדעת כי גדר שמחת ימים אלו הוא עוצם השמחה במה שכבר יש לנו ע"י ההתעוררות להכיר בכל הטוב אשר גמלנו בוראנו. וכידוע מה שחידש הב"ח בגדר משלוח מנות איש לרעהו שעיקרו הוא לרעהו הטוב, ומתאים עם האמור שבא לחזק את האהבה שכבר יש. ואם שמחה על חידוש היא באה צ"ב א"כ לשמחה - דימים אלו - מה זו עושה.

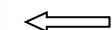
ענין זה מובן ע"פ מה שביאר הרב דסלר בגדר 'חידוש' שאינו זוקא תוספת ידיעה או הבנה, אלא גם ידיעה או הבנה שכבר נקנו בנפש. כל שמוסיפים ונקנים בחלק בנפש שעדיין לא נקלטו בו עד עתה הרי זה חידוש בהחלט. וכבר ביאר החו"א באמונה ובטחון שכל נקודת טוב הנקנית בבחינה מבחינות הנפש הרי היא מטיבה לכל כולה של הנפש.

לא נותר לנו א"כ אלא לזהות את המקום בנפש בו מתחדשת ההשגה כמה גדולה אהבת ה' אלינו, ולעומתה את אהבתנו אנו המתעוררת אליו ית'. וכבר נודע בשערים שישועת פורים היא גילוי השגחת הי"ת ונפלאותיו ומחשבותיו אלינו - בתוך הסתר ההשתלשלות הטבעית, הי"ת אשר מושב יקרו בשמים ממעל פונה אלינו בעצם עולם המעשה המוחש הנמוך והפשוט.

וכנגד זה ומתוך כך מעמיקה ומתרחבת בנו המסוגלות לקנות אהבתו ית' ושאיפה לקירבתו גם ברובדים הנמוכים ביותר שבנפש, לזכך את נטיותינו ותנועות נפשיותנו הטבעיים להיותם פונים למען שמו באהבה. 'והימים האלה נזכרים- ונעשים', המושכלות וכלי המעשה מתאחדים, והיה המושכן אחד, והיא השמחה השלמה והנפלאה.

הדיון העומד עתה לפתחנו הוא האם הלוואת מוצרים סגורים - כשקית חלב, חבילות סוכר או חטיפים למיניהם - המורה מהלוואת מוצרים שאינם סגורים, ככוס חלב או כוס סוכר. דיון זה עשוי להיות נוגע ביותר כאשר מודקקים לאיזהו מוצר לצורך מצות משלוח מנות, שרבים רגילים לקיימה במוצרים סגורים.

כידוע הלוואת סאה בסאה אסורה שמוא יתייקר השער ונמצא פורע שווה יותר ממה שהלוה לו. אלא שהתירו חכמים כל שיש ללוה מהמין שלוה, ואפי' אין לו אלא מעט, ואפי' אין לו כלל שרי אם יצא שער קבוע (וי"ד ריש ס' קעה) מפני שיכול לקנות ולפרוע מיד והחשיבוהו כאילו פרע מיד ונתייקר ברושות המלוה.

לקבלת שטר זכרון דברים המהודר ללא חשש ריבית: info@osher-b.org | www.osher-b.org

להצטרפות: 073-3678617

פינת הריבית

ובפשטות מחירי המוצרים בזמננו חשיבי שער קבוע, דאף שבכל תנות המחיר הוא אחר, מ"מ בכל תנות הוא קבוע לזמן רב.

ברם יש מפוסקי זורנו שנקטו דלא חשיב שער קבוע כיון שהמחירים שונים מחנות לחנות, זאת ע"פ דברי הגר"ו (ריבית מה) דיצא השער היינו שכל המוכרים מוכרים בשער אחד, ולפי"ו אין היתר ללוות סאה בסאה בזמננו - באין לו - א"כ הוא מוצר שמחירו תחת פיקוח ממשלתי, שאז כולם מוכרים בשוה וחשיב יצא השער לכו"ע, אבל לגבי שאר מוצרים בעינין להיתר דיש לו.

והנה לפי דעה זו דבשאר מוצרים בעי" יש לו, לכאורה נמצא כשלוה מוצר סגור, כזה שאין על מחירו פיקוח ממשלתי, לא מהני כשיש לו מעט ממוצר זה, כגון הבא ללוות בקבוק מיין ענבים סגור אינו יכול לסמוך על שארית בבקבוק פתוח שיש לו, והואיל ויסוד היתר דיש לו הוא חשיב כאילו פרע מיד, א"כ בגוונא דא חשיב לפרוע לו בקבוק סגור נמצא שאינו יכול לפרוע לו המעט שאצלו ואיך נחשיבנו כאילו פרע.

איברא דיש לדון להיתר אף בזאת, וכפי שנבאר בע"ה. הנה הרמ"א (יו"ד קסב ג) פסק דהא דהלוואת סאה בסאה מותרת על סמך יצא השער היינו דוקא אם הלוח יכול לפרוע אימת שירצה, אבל אם המלוה התנה שלא יקבל פרעון עד שעת היוקר אסור. ומקורו בתשובת הראש"ש (קח טו), ושם מבואר דלאו דוקא כשאינו יכול לפרוע עד שעת היוקר, אלא כל שהתנה שלא יוכל לפרוע עד זמן קבוע אסור ותייקר עד אז, דמ"ט שריע ללוות על שער שבשווק מפני שיכול לקנות ולפרוע מיד וחשבינן כפרע לו, משא"כ כשהתנה שלא יוכל.

ויש להקשות הלא תנן (ב"מ עה.) לא יאמר הלוויני כור חיטין ואני אתן לך לגורן, והיינו שהלוח מתנה שלא יצטרך לפרוע לו עד הגורן, שרק אז יהיו לו חיטין בשדהו לפרוע, ובכ"ז שרי ביצא השער מפני שבידו לקנות ולפרוע, וזאת על אף שהדבר ידוע שאינו מתעתד לעשות כן, וע"כ דאמרינן שמוא ימלך בדעתו וירצה כן לפרוע לפני ההתייקרות, וכיון שישנה אפשרות כזו כבר חשבינן ליה כאילו פרע, א"כ ה"ל נימא כשהמלוה מקפיד שלא יפרענו קודם - שמוא ימלך ויסיים לקבל פרעון לפני ההתייקרות, ומש"כ נחשיבנו כאילו פרע, ומאי שנא קפידת המלוה מקפידת של הלוח.

יעוי" רע"א ב"מ עב: דזולא ויוקרא חשיב קרוב לשכר ולהפסד [ואעפ"כ אסור בדרך הלואה], וכיון שאין סיכוו להתייקרות יותר מלהלוה הרי שאין סיבה ללוה יותר מאשר למלוה לבטל הקפדתו.

והנראה בזה דלא אסר הרא"ש אלא כאשר גם המלוה וגם הלוח מקפידים שלא לפרוע קודם הזמן, כלומר מיירי כבכל הלואה רגילה שזכותו של הלוח שלא לפרוע קודם הזמן, ועלה קאמר דאם גם המלוה מקפיד על כך אסור, דהדבר רחוק שגם המלוה וגם הלוח יותירו על קפידתם ועל כן לא חשיב כאילו פרע קודם הזמן כיון שלא עומד לכך, משא"כ כאשר רק הלוח מקפיד חשבינן כאילו פרע דסמכינן שמוא ימלך.

והכ"ז דכותה לו יצויר שהלוח רוצה הלואה ליום אחד, שידוע שלא עלול להתייקר, והמלוה מסכים בתנאי שלא יפרענו עד זמן פלוני, יודה הרא"ש להיתר, דכיון שלא חסר לפרעון כעבור יום אלא הסרת קפידת המוכר סמכינן שמוא ימלך.

אם כנים הדברים נמצא שהלוח בקבוק סגור יכול הלוח לסמוך על כך שיש לו שארית בבקבוק פתוח, דכיון שרק המלוה מקפיד על פרעון סגור ולא הלוח נסמוך שמוא ימלך המוכר ויסיים לקבל פתוח (כגון כשצריך כעת כוס אחת וכד') וממילא מהני אף בטיפה אחת ככל דין יש לו בהלוואת סאה.

אכן יש לדון לאסור מצד אחר, דכיון דרובא דאינשי מקפידים לקבל בחזרה מוצר סגור יתכן להחשיב מוצר פתוח כמוצר אחר, וממילא מוצר פתוח לא חשיב יש לו, וצ"ע.

עכ"פ כאמור כל הנידון הוא להמחשיבים את מצב המחירים בזמננו כלא יצא השער מפני שאין המוכרים מוכרים בשוה, אבל יותר נראה ככוונת הגר"ו דכאשר אינם מוכרים בשוה הוא סימן שלא נקבע השער ועלול להשתנות, משא"כ בזמננו שמוכרים במחירים שונים גם כשיש שער קבוע חשיב שער קבוע אף שלא מוכרים במחיר אחד ולפי"ו אף באין לו כלל שרי.

גורן אושר בכבוד וחיבה
אושר בכבוד
חושבים עתיד כהלכה
בעידודם ובברכתם של מרגן ורבנן גדולי ישראל שליט"א

לקבלת שטר זכרון דברים המהודר ללא חשש ריבית:
info@osher-b.org | www.osher-b.org

להצטרפות: 073-3678617

סימן רי"ב

עיקר וטפל

איתא במתני' (ברכות מ"ד.) כל שהוא עיקר ועימו טפילה, מברך על העיקר ופוסט את הטפילה. ובסימן זה יתבאר פרטי דין זה, מה נחשב טפל והוא נפטר בברכת העיקר, ומתי צריך לברך על שניהם.

כל דבר שהוא עיקר ואוכל עמו דבר שהוא טפל, מברך על העיקר ופוסט את הטפל, בין בברכה ראשונה בין בברכה אחרונה, אפילו אם אינו אוכלם יחד אלא אוכל את העיקר ואח"כ את הטפל.

טפל המשמש - כל תערובת שני מינים שאחד הוא העיקר והשני לא בא אלא לתקנו ולהכשירו או ללפתו, הוא עיקר וטפל. וכתב המ"ב (סק"ו) שאם אוכל פת כיסנין עם גבינה או שאר דבר ללפת בו, אע"פ שהם חביבים עליו והוא תאב לאוכלם מברך רק על הכיסנין, דמסתברא שהכיסנים הם העיקר, והמלפתים נפטרים גם בברכה אחרונה אם אכלם יחד, אבל אם לא אכלם יחד, או שאכל בשר ודגים עם תבשיל של חמשת המינים, כל דבר נחשב בפני עצמו ואינו טפל לחבירו.

עיקר וטפל בתערובת - שני מינים שניהם עיקר אלא שאחד מרובה מחבירו, המיעוט נחשב טפל, בין במעורבים יחד, ובין כשכל אחד עומד בפני עצמו וניכר. והחיי אדם מצדד שכל מין ניכר ומובדל בפני עצמו יברך שתי ברכות, אפי' כשאחד מהם הוא רוב, או מה' מיני דגן, ולמעשה נראה דספק ברכות להקל ולא יברך אלא כברכת הרוב או את ברכת הה' מיני דגן, והרובה לחוש לדבריו ימעך את הטפל שיהיה מעורב עם העיקר ויאכלם ביחד ויברך על העיקר, אמנם אם הרוב אינו חשוב, הוא בטל למיעוט שהוא החשוב והוא העיקר.

ה' מיני דגן אפי' אם הם המיעוט אם ניתנו לטעם ומרגיש טעם דגן בפיו, הם העיקר ומברך מזונות ופוסט את הרוב, ובסוף יברך על המחיה אם אכל כזית דגן בכדי אכילת פרס, אמנם אם אין בהם ממש יגוון שנתן קמח בהרבה מים עד שהוא רך שראוי לשתיה מברך שהכל, וכן ה' מיני דגן שבאו רק לדבק הם בטלים לשאר מינים. וכל מה שה' מיני דגן אינם טפלים היינו בתערובת, אבל כשהם מפורדים, אפי' פת אם היא טפילה, כגון שאכל דבר מתוק ואוכל דג מליח להפיג המתקיות מפני חולשת ליבו מהמתקיות (אבל בלאו הכי אין המליח עיקר נגד הפת), ואוכל עמו פת כדי שלא יזיקו בגרונו, ואינו תאב כלל לאכול פת, מברך על הדג ופוסט את הפת, אמנם אם הוא תאב גם לאכילת הפת, כגון מה שנהוג לאכול הערינג"ג עם פת, אפי' אם תאב יותר למליח, מברך על הפת ופוסט את המליח. ואם לא אכל דבר מתוק, אלא הוא חפץ לאכול מליח ואוכל פת עימו, מהשו"ע משמע שהמליח פוסט את הפת, וכן ביארו בדבריו הט"ז והא"ה, אבל במ"ב ביאר דברי השו"ע כשאל דבר מתוק, משום שדעת הרבה אחרונים דבלאו הכי אין הפת טפילה למליח.

טפל הנאכל לאחר העיקר כגון האוכל אנוס"י אחרי הסעודה כדי למתק שתית היין ששתה מקודם, הרי הם טפלים ליין וברכת היין פוסרתם אם היה דעתו בשעת ברכת היין לאכול אנוס"י או שהוא רגיל בכך. וכן בשוטה שאר משקין בסעודה ואח"כ אוכל אנוס"י למתק את השתיה, הרי ברכת הלחם פוסרת את המשקין, והאנוס"י טפל למשקה. וכן השוטה י"ש ואוכל אח"כ איזה דבר או פת להפיג החריפות אינו מברך על הפת, ועיין בסימן קנ"ח אם צריך ליטול ידיים על הפת. ואמנם בעיקר וטפל **אם כוונתו לאכילת שניהם**, כגון י"ש ולאקע"ך שכוונתו גם לסעוד את הלב, אין זה טפל לזה ואין לאכול בלי ברכה אף המעט שמפיג את המרייות, ויברך תחילה על הלאקע"ך שהוא חשוב ואח"כ על הי"ש אף שהוא חביב, וכן בכל טפל אם אוכל יותר ממה שנצרך לא הוי טפל, וכתבו האחרונים בשם השל"ה שטוב להמנע מלאכול פת למיתוק הי"ש, משום שיש לחשוש שאוכלו גם לסעוד את הלב שאז צריך לברך המוציא ונטילת ידיים. אך אם הוא שורה פת ביי"ש בסיום האכילה הוי הי"ש עיקר ומברך עליו, ומהא"ר משמע שטוב שישתה מעט י"ש

לפני ששורה בו את הפת ויברך עליו. והשוטה מעט י"ש אחרי שאכל מאכל שמן כדי להפיג השמנונית שבפיו, אם רגיל בכך הוי טפל וא"צ ברכה.

אם הטפל לא היה לפניו בשעת הברכה על העיקר, אם היה דעתו בזמן הברכה לאכול גם את הטפל, או שכך הדרך, נפטר גם הטפל, ודווקא כשהוא אוכל את הטפל במקום שאוכל את העיקר, אבל בדבר שאינו רגיל ולא נתכוון לפוטרו צריך לברך גם על הטפל, אך באופן זה יברך עליו שהכל כיון שהוא טפל.

טפל שהוא חביב - כתב הרמ"א בשם הא"ז שטפל שהוא חביב מברך עליו ואח"כ על העיקר. והמ"א והגר"א מקשים על דבריו, ומסיק המ"א לדינא שאין חילוק בזה, וכן הא"ר מביא בשם הבה"ג והכלבו שאף כשהטפל חביב מ"מ כיון שאינו אוכלו אלא בשביל העיקר אינו מברך עליו, ואפי' אם אין ברכותיהן שוות ואינו אוכלם יחד, ובא"ז הנדפס בזמננו איתא להדיא כהמ"א, וא"כ כבודאי הלכה כהמ"א.

טפל הנאכל לפני העיקר כגון שוטה לפני האכילה כדי שלא לאכול אליבא ריקנא, או שאוכל גרעיני גודגדניות כדי למתק את השתיה שישתה אח"כ, או שאוכל דבר חריף וכדי להפיג חריפותו אוכל לפניו פת, כתב הרמ"א שאין הטפל נפטר במה שיברך אח"כ, אך כיון שהוא טפל הפסיד ברכתו הראויה לו ויברך עליו שהכל, (אך אם הטפל חביב עליו יברך עליו את ברכתו הראויה). ומשמע מדבריו שמברך שהכל בכל גוונא, אך להמ"א יברך שהכל דווקא כשזה ברכת העיקר, ופוסט את העיקר בברכה זו, אבל כשברכת העיקר אינה שהכל יברך על הטפל את ברכתו הראויה, ולכתחילה טוב להמנע לגמרי מלאכול את הטפל לפני העיקר, כי יש אחרונים שמסכימים עם הבי"ד שטפל הנאכל קודם העיקר אין שם טפל עליו וצריך לברך עליו את ברכתו הראויה לו. ובבה"ל כתב שלכאורה אפשר לומר שהרמ"א לשיטתו דס"ל בסימן ר"ד שמרקחת שאין בריאים רגילים לאוכלה אלא לרפואה מברך עליה שהכל, וא"כ להסכמות האחרונים שם שמברך את הברכה הראויה א"כ כ"ש הכא, וגם הגר"א מפקפק על דין זה וכתב שהוא תמוה. מרקחת שמניחים על רקיקים דקים, שאין כוונתו לאכול את הרקיקים אלא רק שלא יתלכלכו הידים, הרקיקים טפלים למרקחת ואינו מברך אלא על המרקחת, ובמקומות שהרקיקים טובים למאכל א"כ כוונתו גם להם ומברך עליהם, וע"ע בזה בסימן קס"ח.

סימן רי"ג

יציאה ידי חובה מאחר המברך

אדם יכול להוציא את חבירו בברכה, ובברכת הנהנין צריך שהמוציא עצמו ג"כ ינהג. ואיתא במשנה (ברכות מ"ב.) 'היו יושבים כל אחד מברך לעצמו, הסבו אחד מברך לכולם', והיינו שרק במסובים יחד אחד מוציא את כולם, (ולדידן ה"ה ביושבים). ובסימן זה יבואר מתי כל אחד יברך לעצמו, ומתי אחד יוציא את כולם, בברכה ראשונה ובברכה אחרונה.

בפת ויין אין אחד מוציא את חבירו עד שיסבו יחד, שרק כך זה דרך קביעות, ובזמננו שאין מסיבים ישיבה הוי כהסיבה, אך א"צ ישיבה בשלחן אחד אלא שלא ישבו מפוזרים אחד הנה ואחד הנה, אך בלא ישיבה אין להוציא אחר לכתחילה, ובדיעבד יצא אף בעמידה. ומשמע מהרמ"א שביין גם לדידן מהני הסבה או ישיבה, אבל כמה אחרונים העלו שאף ביין טוב שכל אחד יברך בעצמו, כיון דהאינדא אין רגילות לקבוע על יין, ובאמת לדינא הדבר תלוי במנהג המקום אם רגילים לקבוע על יין.

בשאר מיני אוכלין ומשקין - שנים או יותר שאוכלים או שותים יחד בישיבה (לדידן), אפילו אם כל אחד יודע בעצמו לברך טוב שאחד יוציא את כולם, דברב עם הדרת מלך, אבל כשאינם יושבים יחד כל אחד יברך בעצמו. אבל הרמ"א כתב ש"א שלא מהני אף הסיבה (או ישיבה לדידן) כיון דלא חשיבי, ולכן נהגו עכשיו

שכל אחד יברך לעצמו (אך בדיעבד יוצא יד"ח מאחר אף בלי הסיבה או ישיבה). אמנם אם באו פירות תוך הסעודה, אחד יברך לכולם, מיגו דמהני הסבה לפת.

וכתב המ"ב **שכמדומה שעכשיו המנהג** פשוט ברוב המקומות שלא לצאת מאחר כמעט בשום דבר מאכל, אף שזה נגד הדין, ואפשר שהטעם משום שאין הכל בקיאים להתכוון לצאת ולהוציא.

במוגמר מצדד המ"א שאפשר לצאת מאחר אף בלא ישיבה, שהרי ב**ברכת המאור** אחד מברך לכולם, והפמ"ג מפסק בדבריו דשאני מאור שהוא ברכת השבח ודמי לברכת המצוה, ובאמת גם במאור הדבר אינו ברור, ובשיטה מקובצת איתא דבעי ישיבה יחד, ולענין מוגמר י"ל שגם הרשב"א מודה דבעינן ישיבה, וצ"ע. אמנם בברכת מאור דהבדלה יוצאים אף בעומדים, דמיגו דמהני קביעותא לענין הבדלה, מהני נמי לזה, אבל כשמברכים רק על המאור אפשר דבעינן שישוב.

בברכה אחרונה צריכים להחלק אפי' קבעו לאכול יחד (חוץ מג' שאכלו פת), דכיון שדעתם כעת להפרד אין מצטרפים, ואפי' ביין, אך בדיעבד יצא אפי' בלא קביעות כלל, ואם אחד אינו יודע לברך יוצא אפי' לכתחילה בברכת חבירו, אך לכתחילה צריך שישוב יחד. והאידינא שההמון מזלזלים מאד בברכה אחרונה, לכתחילה יברך אחד בקול רם ויצאו אחרים על ידו, ובפרט בברכת מעין שלש שאין הכל בקיאים בה בעל פה, ומ"מ טוב יותר שיאמרו עם המברך מילה במילה.

אין להוציא יד"ח לאחר בברכת הנהנין, בין בברכה ראשונה בין בברכה אחרונה, אלא **כשאוכל ושותה עמו**, ואז יוצא אפי' בלא ענית אמן (ושאני מברכת המצוות שכל ישראל ערבין זה בזה), ובלא זה לא יצא אף בדיעבד ואפי' ענו אמן, אך אם המברך לא אכל או שתה בשוגג או באונס, כגון שנשפך הכוס אחר הברכה וכדו', שבעת הברכה היא לא היתה לבטלה, יוצאים אחרים על ידו.

כשיוצא ידי חובה מאחר אפי' אם עונה אמן **צריך השומע לשמוע את כל תיבות הברכה** ואפי' תיבת ברוך דאל"כ לא יצא, דהוי כאילו המברך עצמו דילג, אך אם לא שמע תיבות שאינם מעיקר הברכה ושרשה מסתבר שיצא, ולענין החתימה צע"ק אם מעכתב. ו**צריך השומע לכוון לצאת** (ומשמע אפי' בברכות דרבנן), **והמברך יכוון להוציא**, ובלא זה לא יצא יד"ח.

מצוה לענות אמן על כל ברכה, וכשיוצא ידי חובה יש בזה יותר חיוב לכתחילה.

כמה אנשים העושים מצוה אחת, טוב שאחד יברך לכולם, משום דברב עם הדרת מלך.

סימן רי"ד

דין המדלג חלק מתיבות הברכה

שם ומלכות - כל ברכה בין ברכת הנהנין בין ברכת המצוות, בין קצרה שאין בה חתימה ובין ארוכה שיש בה חתימה, אם אין בה הזכרת שם ומלכות אינה ברכה, ואם דילג שם או מלכות יחזור ויברך, אך אם הזכיר "אדני" או "אלוקינו" או שם אחר מז' שמות שאינם נמחקים, דלא גרע מתיבת רחמנא, יצא ידי אמירת השם, (ולענין "לא תשא" עובר על הזכרת השם אף בלא מלכות, אבל על מלכות לבד אינו עובר). חוץ מברכה הסמוכה לחברתה, שהיא נמשכת אחרי ההזכרה בברכה הקודמת. ובתפילת י"ח לא תיקנו מלכות (וי"מ משום ד"הקל הגדול" הוי מלכות ושאר הברכות גרירי אחר ברכה ראשונה).

תיבת אתה אינו מעכב בדיעבד.

אם דילג תיבת העולם צריך לחזור ולברך, דמלך לבד אינה מלכות, ובאבן העוזר חולק על זה וסובר דמספק לא יחזור ויברך, ואף שאין דבריו מוכרחים לדחות דברי השו"ע והנמשכים אחריו, מ"מ אם אמר במלך מסתברא דאינו חוזר.

ברכה שיש בה חתימה אם דילג השם בחתימה הוי כלא חתם כלל, ויחזור ויברך.

סימן רט"ו

ענית אמן אחר הברכות

ענית אמן אחרי ברכת עצמו - אין לענות אמן אחר ברכת עצמו, ואפי' אחרי שבירך שתי ברכות, והעונה אמן אחר ברכותיו הרי זה מגונה. ואם ענה אמן אחרי ברכה שלפני מצוה או אכילה יש בזה איסור משום דהוי הפסק (וחוזר ומברך, ואם ענה אמן אחרי אדם אחר שבירך נחלקו הפוסקים אי הוי הפסק). אמנם יש ברכות שעונים אחריהם אמן, **לדעת השו"ע** עונים אמן אחר כל שתי ברכות או יותר שהם סוף קבוצת ברכות, כגון אחר גמר ברכות ק"ש של ערבית (שאחרי ק"ש), או ברכת בונה ירושלים שהיא גמר ברכת המזון דאורייתא, או יהלוך בסוף ההלל, או ישתבח בסוף פסוקי דזמרה, (שהם סמוכות לברכה שבתחילה, דאסור להפסיק ביניהם, משא"כ בין ברכה ראשונה לברכה אחרונה דאכילה שמוותר להפסיק ביניהם, וכן ברכות התורה הם ברכות נפרדות ולא חשיב סמוכות). **ודעת הרמ"א** דנהגו כהי"א שיש לענות אמן רק אחרי ברכת בונה ירושלים, כדי להראות חילוק בין ברכות דאורייתא לדרבנן, אך במקום שעונים אמן אחרי יהלוך וישתבח, יענה גם אחרי שומר עמו ישראל לעד, אבל לא אחרי יראו עינינו.

ענית אמן כששומע רק חלק מהברכה - אם שמע הזכרת ד' וסוף הברכה, חייב לענות אמן אע"פ שאינו חייב באותה ברכה, דכתיב "כי שם ד' אקרא הבו גודל לאלוקינו", (וי"א שדי לשמוע חתימת הברכה, והח"א מוכיח שאף לדעה ראשונה אם יודע מה הברכה צריך לענות), ואם צריך לצאת יד"ח הברכה כ"ש שחייב לענות, ובאופן זה צריך לשמוע את כל הברכה, ובבה"ל כתב שאפי' אם לא שמע את סוף הברכה צריך לענות אמן אם יודע על איזה ברכה הוא עונה, ואולי אינו חיוב אלא כששמע השם, אבל אם ענה אינו אמן יתומה.

אמנם אם המברך הוא **אפיקורוס או כותי**, לא יענה אחריהם אמן, ואפי' שמע את כל הברכה. ולהגר"א אם שמע את כל הברכה יענה אמן.

גדול ששינה ממטבע הברכה באופן שעיי"ז אינו יוצא יד"ח ברכה, אין עונים אחריו אמן.

עכו"ם, או מומר שאינו אדוק לעבודת גלילים, עונים אחריהם אמן אם שמע את כל הברכה, ודעת הט"ז דאינו חיוב לענות אחר עכו"ם אלא רשות. ופושעי ישראל שאינם מאמינים בדברי חז"ל צריך לענות אחריהם אמן אם שמע כל הברכה, אך לענין צירוף לדבר שבקדושה לא עדיף מכת הקראים, ועיין בסימן נ"ה.

תינוק הלומד איך לברך שלא בזמן שצריך לברך, (דמותר לתינוק להזכיר שם השם כדי ללמוד, וגם לרב מותר להזכיר כדי ללמדו. אבל גדול הלומד ברכות בתלמוד יאמרם ללא הזכרת השם, וכשלומד פסוקים רשאי לאומרם עם השם), אין עונה אחריו אמן אפי' שמע את כל הברכה, אבל בשעה שמברך כדי לפטור עצמו, אם הגיעו לחינוך עונים אחריהם אמן (משא"כ אם לא הגיעו לחינוך), וכן כשמברכים ברכות ההפטרה לפניה או אחריה צריך לענות אמן.

יש לענות אמן אחרי תפילה או ברכה לישראל אע"פ שאין בה הזכרת ד', ומזה נתפשט המנהג לענות אמן אחר הרחמן.

המברך ברכה שאינה צריכה אסור לענות אחריו אמן, דליכא שם ברכה עלה, (כגון באמצע הסעודה באופן שפטור מלברך), והרי הוא נושא שם שמים לשוא, והרי הוא כנשבע לשוא שעובר בזה משום "לא תשא", וי"א שבברכה זה איסור דרבנן כיון שהוא מזכירו דרך שבח והודאה, אבל **להזכיר שם ד' ח"ו בלא ברכה** לכו"ע יש איסור דאורייתא "את ד' אלוקיך תירא", ואסור להזכיר אף שם שאינו של ד' אותיות, ואפי' בלשון לע", אם לא שהזכירו דרך שבח והודאה. (והשומע שחבירו הזכיר השם לא יכנס לתוך דבריו מפני שגורם שיפסיק ויוציא שם שמים לבטלה, אבל אם הזכיר השם כדי לקלל יש

להפסיק דבריו). ומ"מ לכו"ע בספק ברכה שמסתפק אם בירך, בדאורייתא יחזור ויברך, ובדרבנן לא יחזור ויברך, ומשמע מהאחרונים שיש איסור בדבר, ואפי' בספק ספיקא אם פטור מברכה, מ"מ לא יברך. והמברך כמו איזה דעה שלא נדחתה לגמרי, כגון שאומר ברוך אתה ד' חי העולמים כדעת הירושלמי, אין חייבים לענות עליה אמן, דספק אמן לקולא, אך אם עונה אמן אין איסור בדבר.

כתבו הפוסקים שגם אם שולחנו ערוך ודעתו ליטול ידיו ומברך על דברים שדעתו לאוכלם בתוך הסעודה, או שיכול לפטור ב' דברים בברכה אחת ומברך על שניהם, הרי זה בכלל ברכה שאינה צריכה, וכ"ש כשמפסיק בין הברכה לעשייה שגורם שתבטל הברכה לגמרי דודאי אסור.

סימן רט"ז

דיני ברכת הריח

אסור להנות מריח טוב עד שיברך, ואסמכוה אקרא ד"כל הנשמה תהלל קה", ואין חילוק בין בשמים תלושים למחוברים, ועל כן ההולך בשדה הגדלים בו הבשמים צריך לברך.

צריך לברך ברכת הריח לפני שמריח, דבעינן עובר לעשייתן, ואם שכח לברך וגמר להריח הפסיד את הברכה.

אחרי שהריח א"צ לברך ברכה אחרונה, דהנאה מועטת היא, ועוד דדמי לנתעכל המזון.

ברכת הטעם קודמת לברכת הריח.

לא תיקנו ברכה אלא על ריח, אבל שאר הנאות כגון קול נעים ורחיצה אין מברך עליהם.

סוגי ברכת הריח

בורא עצי בשמים - על ריח היוצא מעץ (ואפילו מין עץ רך אך הוא מוציא עלים מעצו), מברך בורא עצי בשמים. וכגון ורד (אע"פ שראוי לאכילה ע"י מרקחת ומברכים עליו, ודווקא הגדלים באילנות, אבל הגדלים בקרקע יברך בורא עשבי בשמים, ואם מוציא עלים מעצו ומתקיים משנה לשנה ואינו כלה בחורף, מהגר"א משמע דחשיב עץ, ואפשר שגם הבי" מודה לזה), וכן עוד הינדי (עץ בושם הבא מהודו), וכן מי ורד (בין יצאו ע"י סחיטה בין יצאו ע"י שריה ובישול במים, דלענין ברכת הריח מי שרית פירות כפירות עצמם לכו"ע, והבי"ה חולק בשריה, ואפשר דמודה בשריו זמן מרובה, וצ"ע אם צריך שיהיה מונח שם מהורדים עצמם), וכן לבונה (קטף היוצא משרשי עץ), וכן המצטיכי (עץ שהשרף שלו נותן ריח טוב), וכן סמלק (י"מ רוזמרין, וי"מ יסמין, וי"מ מין עשב שיש בו ג' שורות עם ג' עלים), וכן חילפי דימא (שבולת נרד, וי"מ רוזמרין), מברך עליהם בורא עצי בשמים. ודבר שהקלה שלו קשה אבל יבש בקרקע ואינו נשאר בחורף, עיין מ"א ובח"א ובש"ג, וכבר נחלקו בזה הראשונים, ולדינא קשה להכריע, ועל כן כל שאין בו סימניו אילן יברך בורא מיני בשמים.

פירות כתושים - זית או שאר פירות העץ שכתשם או טחנם עד שיש להם ריח טוב מברך בורא עצי בשמים, ולא יברך הנותן ריח טוב בפירות כיון שאין הריח בא אלא ע"י כתישה וטחינה בידי אדם, ופירות האדמה שכתשם או טחנם ויש להם ריח טוב אינו מברך אלא בורא מיני בשמים.

בורא עשבי בשמים - מיני עשבים (כגון סיגלי והיינו דודאים) מברך על ריחם בורא עשבי בשמים. ויאמר "עשבי" הע' בחיריק והש' בשוא וב' רפויה.

נרגיס אם הוא גדל בגינה מברכים עליו בורא עצי בשמים, שמפני שמשקים אותו ואע"פ שעצו מתייבש הוא מתקיים לשנה הבאה, והגדל בשדה מברכים עליו בורא עשבי בשמים, כיון שמתייבש כעשב.

דבר שאינו לא עץ ולא עשב כגון **מוס"ק הבא מן החיה**, מברך בורא מיני בשמים, (י"א שזה בא מזיעת חיה, וי"א שבא מדם חיה שנתייבש, ויש שאוסרים מטעם זה לתתו בתבשיל, ולדבריהם מוכח שמותר להריח דבר האסור באכילה, אמנם דבר שעיקרו עומד לאכילה אין להריחו שמא יבוא

לאוכלו, וכ"ש שאסור להריח כדי לעורר תאוותו לאותו דבר, ומכ"ש אם יש בו קיוהא דאסור להריח בו לכתחילה שמא יחלש ויהיה מוכרח לאכול, והרבה פוסקים מתירים לתתו בתבשיל כיון דהשתא אינו דם אלא עפרא בעלמא, והפמ"ג מצדד להתיר לכתחילה כשיש שישים כנגדו).

פרי שיש בו ריח - פרי הראוי לאכילה שיוצא ממנו ריח (וכגון אגוז מוסקט"ה וקנמון שאף שהם מיני בשמים עיקרם לאכילה) מברך הנותן ריח טוב בפירות, ובא"ר כתב שמהגמרא והפוסקים משמע שיברך אשר נתן ריח טוב בפירות. ודווקא כשנטלו להריח (אבל פרי המונח על השלחן אף שמתכוון להריח כיון שלא נטלו אינו מברך), או לאוכלו ולהריח (ומוטב שיקדים לברך על הריח דמיקרבא הנאתה, והפמ"ג נתן עצה אחרת שיאכל מעט ויתכוון שלא להנות מהריח, ואח"כ יברך על הריח), אבל הנוטל פרי לאוכלו, אע"פ שהוא נותן ריח טוב אינו מברך (כדין דבר שלא נעשה להריח). ואם בעת נטילתו נתכוון לאכילה, ולבסוף נתכוון להריח, כתב הגר"א שדעת התוס' שלא יברך (ובא להשיג על הרא"ש שמשמע מלשונו שיברך, והדין עם הגר"א, ואולי גם הרא"ש מודה בזה), וכן משמע מרש"י ותוס' דהיכא שבא בתוך הסעודה בשביל אכילה אינו מברך אף אם לבסוף נתכוון להריח, וכן דעת השיטה מקובצת, וכן הנוטל פת לאכילה לא יברך אף שמתכוון גם להריח, דעיקרה לאכילה, אבל אתרוג בשאר ימות השנה או תפוח אם מתכוון בנטילתו גם להריח הוי כאילו עביד לריחא וצריך לברך. ואם רוצה להריח ואח"כ לאכול צריך לברך לכונ"ע, כיון שנטלו בשביל הריח. וכן כשמביאים לפניו בתוך הסעודה שמן לאכילה, והשמן מבושם בנייני בשמים שמריחים ומעלה ריח טוב, כיון שעיקר כוונתו לאכילה א"צ לברך. ומשמע בחיי אדם שעל פלפל אנגלי יכול לברך בורא מיני בשמים, וכתב השער הציון שנראה שיכול לברך אשר נתן, ומ"מ כיון שיוצא בבורא מיני בשמים אפשר שטוב יותר לכתחילה לברך בורא מיני בשמים.

איזה ברכה פוטרת שאר המינים - על כולם אם בירך בורא מיני בשמים יצא, שהיא ברכה כוללת כמו שהכל, וכן אם בירך על מיני בשמים בורא מיני בשמים, ונתכוון להדיא לפטור עצים או עשבים יצא, אבל בסתמא אינו יוצא. ברכת עצי בשמים אינה פוטרת עשבים, וברכת העשבים אינה פוטרת עצים. ואם בירך על ריח שהכל דעת איזה אחרונים שיצא בדיעבד, והמ"ג כתב שלא יצא.

דבר שיש **ספק** מה ברכתו יברך עליו בורא מיני בשמים. קלאו"ו (צפורן) לשונ"ע יברך על ריחה הנותן ריח טוב בפירות, והרבה אחרונים כתבו שיברך בורא מיני בשמים.

קפה כתושה חמה שריחה נודף ויש בו הנאה יברך אשר נתן וכו'.

פלפל אנגלי לח"א יברך על ריחו בורא מיני בשמים, ולשעה"צ יכול לברך אשר נתן, ואפשר שטוב יותר לכתחילה לברך בורא מיני בשמים.

שמן אפרסמון (הצרי, שהוא שרף הנוסף מעצי הקטף) מברך על ריחו בורא שמן ערב, ועיין בב"ח ובפמ"ג מה הדין אם בירך עליו בורא עצי בשמים.

שמן או מים או שאר משקין שהוסיף להם בשמים כדי שיהיה להם ריח, אם נתן בהם עצי בשמים מברך בורא עצי בשמים, ואם נתן בהם עשבי בשמים מברך בורא עשבי בשמים, ואם נתן בהם עצים ובשמים מברך בורא מיני בשמים, וכל זה כשנשאר לפחות מעט מהבושם בתוכו, אבל אם סיגנו והוציא ממנו הבשמים, נחלקו הראשונים אם יברך בורא שמן ערב, או שלא יברך כלל דהוי ריח שאין לו עיקר, ועל כן נכון שלא להריח בו, ואם בירך על בשמים אחרים עצי או מיני יכול להריח גם בזה, ומי שאינו רוצה להחמיר על עצמו רשאי לכתחילה לברך בורא מיני בשמים ולהריח. (ויש ליזהר ביוה"כ שיש שמריחים שפיריטו"ס ואינם מברכים כלל, וגם אסור לשופכו על הבגד משום שמוליד ריח בבגד, ואין לתת ספיגינא"ר במים שהכהנים נוטלים ידיהם, משום שמוליד ריח במים ביו"ט. ושלאקוואסר אין מברכים עליו שאינו מריח כלל).

היו לפניו כמה מיני בשמים ורוצה להריח בהם, צריך לכתחילה לברך על כל אחד את ברכתו הראויה לו, ויברך בתחילה על עצים ועשבים (ויקדים החביב, ואם שניהם חביבים בשווה יקדים העצים), ואח"כ בורא מיני בשמים,

ואם נתערבו יחד ואינו יכול לברך על כל אחד בנפרד, יברך בורא מיני בשמים, אך טוב לקטום מהאגודה איזה מין כדי שיוכל לברך עליו את ברכתו הראויה לו.

הביאו לפניו הדס ושמן להריח בהם, אם ברכותיהם שוות מברך על ההדס ופוטר את השמן, ויטול את ההדס בימינו ואת השמן בשמאלו, ואם אין הברכות שוות, כגון בשמן אפרסמון, מברך על ההדס ואח"כ על השמן. ועיין בבה"ל ובעשה"צ שמתפק מה יעשה אם אחד חביב עליו יותר. ואם הביאו לו שמן אפרסמון ושמן שמבושם בעצי בשמים לכונ"ע טוב יותר שיברך תחילה על האפרסמון.

שמן שסך על הידים כדי להעביר זוהמת המאכלים אין מברך עליו.

ברכת המוגמר - מוגמר (-בשמים ששמים על גחלים), אם עושהו בשביל להריח, יברך עליו אחרי שיעלה קיטור העשן לפני שיגיע הריח אף שאינו תופס המוגמר בידו, ואפי' נשרפו הבשמים לגמרי ואין עיקרם קיים מברכים עליו, ודלא כהרא"ה, ויברך עליו ברכתו הראויה עצי עשבי או מיני (ולא נשתנתה ברכתו בגלל שנשרף), אבל לא יברך לפני שיעלה קיטור העשן, ובדיעבד יכול לברך אף בזמן שמריח, וכן אם בירך לפני שעלה הקיטור ולא הפסיק בינתיים יצא בדיעבד, ואם כוונתו במוגמר רק להעביר הסרחון, אין מברך עליו אע"פ שנהנה מריחו מאד.

אתרוג של מצוה אם נטלו בידו ואגב אורחיה העלה ריח לא יברך, ואם נטלו לצאת ולהריח יברך גם על הריח, וי"א שלא יברך על הריח, וי"א שלא יברך אלא אשר נתן ריח טוב בפירות, ועל כן נכון שלא להריח בו, ואם הריח בו דעת המ"א והגר"א שלא יברך, ואם מריחו שלא בשעת נטילתו למ"א בשם רש"ל מברך לכונ"ע וכן עיקר לדינא, ויש חולקים, ועל כן יש להמנע מלהריח באתרוג כל ימי החג, ואם משמש באתרוג ונשאר ריח בידו או בבגד אפי' בשאר ימות השנה אינו מברך לכונ"ע, כיון שאין לו עיקר.

המריח פת חמה ונוטלה כדי להריח בה, י"א שיברך שנתן ריח טוב בפת, וי"א שאין לברך עליו, ועל כן אין להריח פת, ואם הריח לא יברך, ואפי' נטלה רק כדי להריח לא יברך, ולהגר"א בנטלה רק כדי להריח יברך, וספק ברכות להקל. והנכנס לבית ומריח פת או תפוחים ודאי לא יברך אף שנתכוון להריח.

סימן רי"ז

על איזה בשמים לא יברך

אין מברכים על בשמים שנעשו כדי להעביר ריח רע, או שלא נעשו כדי להריח באופן זה, או על בשמים שאסור להריח בהם. ובסימן זה יבוארו פרטי דינים אלו.

הנכנס לחנותו של בשם שיש בה מיני בשמים, צריך לברך בורא 'מיני' בשמים (מפני שיש שם עצי ועשבי בשמים, וא"צ לברך על כל מין ברכתו הראויה לו, כיון שאינו נוטל בידו כל מין בנפרד כדי להריח אותו), ואף שהם עומדים למכירה, חשיב עבידא לריחא, דניחא ליה שיריחו כדי עיי"ז יבואו לקנות ממנו, (אבל אם הם מונחים בחדרו והוא מקום שאין נכנסים ויוצאים וכוונתו להוציאם אח"כ למכירה, לא יברך אפי' אם כוונתו להריח, אמנם אם נטלם בידו כדי להריח צריך לברך ואפי' הבעלים עצמו, ואם הם מונחים בחדרו כדי להריחם, גם אחר המריחם צריך לברך), ואם אין כוונתו להריח אלא שהריח בא מאיליו ונהנה מזה, י"א שלא יברך, אבל רבים חולקים וסוברים שצריך לברך. ובשמים הנמצאים בבית של תרופות, לא"ר צריך לברך, ובקיצור שו"ע תמה עליו, ובבה"ל מיישב דבריו, אך כתב הבה"ל שיש לדון בזה מטעם אחר, וגם יש לצרף לזה סברת הט"ז היכא שאין מתכוין להריח.

אם הוא נמצא בחנות כל היום לא יברך אלא פעם אחת, ואין נ"מ אם הסיח דעתו, ואם הוא יצא וחזר, אם היה דעתו לחזור מיד א"צ לברך פעם נוספת, אפי' אם כשחוזר מריח בשמים אחרים, ואמנם אפשר שאם כשחוזר נוטלם בידו צריך לברך, דהנטילה נחשבת כמעשה. ואם לא היה דעתו לחזור מיד, אפי' דעתו לחזור לאחר זמן צריך לברך פעם נוספת, וכ"ש שאם הלך לחנות של בשם אחר שצריך לברך גם שם.

ובעל החנות עצמו א"צ לברך אלא בפעם הראשונה ביום שנכנס, ואם יצא וחזר א"צ לחזור ולברך שהרי דעתו לחזור, וי"א שהבעלים א"צ לברך כלל כיון שלגביו לא חשיב עביד לריחא אלא לסחורה, ולכן טוב שיתכוון להריח ואז לכונ"ע צריך לברך בפעם הראשונה.

אגודות בשמים המונחות על השלחן להריח, אם נטלם ובירך והניחם, אם היה דעתו לחזור ולהריח א"צ לברך פעם נוספת, אפי' אם יצא מביתו ודעתו לחזור מיד, ומשמע שאם הסיח דעתו ואח"כ רוצה לחזור ולהריח צריך לברך, ואם הלך לעסקיו או לבית הכנסת להתפלל צריך לחזור ולברך.

לא עביד לריחא - אין מברכים על הריח אא"כ נעשה להנאת הריח, ועל כן **בשמים של מתים** הנתונים למעלה מהמיטה, אין מברכים עליהם, לפי שנועדו להעביר סרחונו של מת, אבל אלו הנתונים לפני המיטה שנועדו לכבוד החיים שיריחו ויהנו, מברכים עליהם, וכל שהבשמים במיטה בודאי נעשו להעביר את הריח הרע ואין לברך עליהם.

בשמים של בית הכסא שמולין לשם האיסטניס כדי להעביר את הריח הרע, אם אדם הולך ומריח מרחוק בשמים אלו א"צ לברך אפי' במתכוון להריח, ואפי' אם אדם אחר נוטלם כדי להריח משמע שלא יברך, כיון שגם עכשיו אינו עומד לריח אלא להעביר הריח הרע. וגם כשהבעלים מכין את הבשמים בביתו עבור בית הכסא לא יברך עליהם.

הפמ"ג מסתפק שאולי המריח מרחוק לא יברך משום שזה דומה לריח שאין לו עיקר, וגם אולי מועיל הפסק מחיצה. והביאור הלכה מוכיח שלא כדבריו.

שמן העשוי להעביר הזוהמא של ריח הזיעה או זוהמת הידים מהאוכל, אין מברכים עליו אפילו כשכוונתו להריח, ואפי' בשמן אפרסמון שהוא חשוב אין לברך, והפמ"ג מסתפק מה הדין אם מתכוון בסניכתו גם להעביר הזוהמא וגם כדי להריח.

מוגמר ששורפים כדי לתת ריח טוב בבגדים או בכלים אין מברכים עליו, לא המגמר ולא אדם אחר ההולך ומריח, מפני שלא נעשה להריח את המוגמר עצמו אלא כדי לתת ריח בכלים, אמנם אם עשאו גם להריח צריך לברך, וכשמריח את הכלים עצמם לא יברך משום דהוי

ריח שאין לו עיקר, (דאפי' להסוברים שמברכים על כלים מוגמרים היינו בגמורם כדי שיתנו ריח, ודעת הפמ"ג שאם אין לו בשמים אחרים יקחם במוצאי שבת כדי להשיב הנפש, ולא יברך עליהם). וכן המריח מדוכה של בשמים אין לברך לפי שזה ריח שאין לו עיקר. וכן בבית הבשם אם הצלוחיות סגורות לא יברך כיון שכעת הוי ריח שאין לו עיקר, והרא"ה כתב שלא לברך על מוגמר אם כלה באש, והבה"ל כתב שאם הגחלת קיימת יברך.

בשמים של אשה התלויים בצווארה או שאוחזתם בידיה או בפיה אין לברך עליהם, לפי שאסור להריח בהם שמא יבוא לידי הרגל נשיקה או קירוב בשר, ודין זה הוא בערוה, וי"א דה"ה בפנויה, ונדה פנויה בכלל ערוה ואסור לכונ"ע, ובתולות שלנו בחזקת נדות הן, וכתב הברכי יוסף שאפי' בבשמים של אשתו נדה אסור להריח. ואם הבשמים שהיא רגילה לשאת בצווארה מונחים על השלחן י"א שגם באופן זה אסור, לפי שעיי"ז יבוא לידי הרהור אם יודעה ומכירה.

בשמים של עכו"ם שהקטירו לעבודת כוכבים אין מברכים עליהם, לפי שאין מברכים על בשמים שאסור להריח בהם. ובשמים של מסיבת עכו"ם לאכילה ושתיה סתמן לעבודת כוכבים, אבל שלא במסיבה מותר לברך על בשמים של עכו"ם.

היה הולך חוץ לכרך והריח ריח טוב, אם רוב אנשי הכרך עכו"ם אינו מברך, ואם הרוב או מחצה ישראל מברך, (הקשה הבה"ל דלכאורה הוי ספיקא דאורייתא דאזלינן לחומרא). וי"א דאיירי דווקא במתכוון להריח, אבל לרוב הפוסקים אף באינו מתכוון כיון שנהנה מהריח צריך לברך.

נתערב ריח שמברכים עליו בריח שאין מברכים עליו הולכים אחר הרוב, וכתב בעל שמן רוקח דאיירי בשמן של מתים וכדומה שאינו עשוי להריח, אבל בשל עבודת כוכבים אפי' אם הוא מיעוט אסור, דעבודת כוכבים אינה בטילה ברוב, ומהגר"א לא משמע כן. ואם נתערב עצי בשמים בעשבי בשמים יברך בורא מיני בשמים ואין נ"מ מה הרוב.

תמצית ספר שם עולם

מטרת ביאת האדם לעולם הזה - הנה כל היצורים נבראו לכבוד ד', בין המלאך שהוא בריאה רוחנית ועבודתו בעליונים, בין האדם שאף שנשמתו מתלבשת בלבוש גשמי, מ"מ ע"י התורה והמצוות הוא מתקדש ויכול להגיע למדרגת מלאך, ואחרי שמסיים פעולתו הוא פושט את הלבוש הגשמי ומתלבש במלבושי הוד והדר הנעשים מהמצוות, והתיקון הנעשה מעבודת האדם הוא הרבה יותר מעבודת המלאכים, לפי שיש לאדם יצר הרע והוא צריך להתגבר עליו, ועל האדם להתבונן שהימים שהוא יכול ללמוד תורה ולקיים מצוות ולקנות לעצמו את השכר העצום והנצחי של העולם הבא, הם ימים קצרים, ואחרי מותו אינו יכול לקיים שום מצוה, ועל זה אמרו חז"ל שינא חטוף ואכול חטוף ושתי, דעלמא דאזלינן מיניה כהלולא דמייא, (אכילה הוא רמז להלכות, ושתיה רמז לסודות התורה). (פרק י"ט).

כתיב בנביא "שובה ישראל עד ד' אלוקיך וכו' קחו עמכם דברים ושובו אל ד' ", **ביאור הדברים** הוא שהאדם מבקש בכל יום שיאיר ד' עיניו בתורה, אבל הוא לא בא ללמוד תורה, ועל האדם לקחת עמו את הדברים שדיבר וביקש בתפילה ולזכורם, ועל ידי זה ודאי ישוב אל ד'. וזה שאמר הכתוב "כי קרוב אליך הדבר מאד, בפֿיך ובלבבך לעשותו", שאם בעת שמבקש בפיו כוונתו בלבבו לעשותו, אז הדבר יהיה קרוב אליו מאד, אבל בלא זה בודאי אינו קרוב לקיים התורה. ועליו להתבייש מעצמו שאנו מקבלים עול מלכות שמים בוקר וערב, ומן הראוי מיד אחרי התפילה לחשב מה עליו לעשות היום בענייני עבודת ד', אבל אנו איננו מתבוננים מה הדבר מחייב אותנו בתורה ומצוות, ופעמים אפי' בזמן האמירה גופא יתכן שהאדם מחשב לעשות איזה דבר עוולה, ועל זה וכיוצא בזה הפסוק אומר "הלד' תגמלו זאת עם נבל ולא חכם וכו' ", והקדים נבל על העבירות, ללא חכם שהוא חסרון בקיום המצוות, כי אף לו יהי שינקה מעוונותיו ע"י שיקבל עונשו, יהיה קשה לו יותר מה שלא קיים מצוות, שזהו הפסד נצחי לעד ולעולמי עולמים, ואיזהו חכם הרואה את הנולד, לתקן תיקוני נפשו בעודו בחייו. (פרק כ').

מצוה יותר ללמוד בחבורה - הנה אף שכשהאדם לומד יחידי הוא מקיים מצות עשה של תלמוד תורה, והקב"ה קובע לו שכר על זה, מ"מ מצוה להדר ללמוד בחבורה, מכמה טעמים: א' על ידי זה מתקדש שם שמים יותר, דכתיב "ברב עם הדרת מלך". ב' מיכתבן מילייהו בספר הזכרונות, (ובעשרה קדמה שכינה ואתיא). ג' לימוד דביבוק חברים הוא אחד מקייני התורה. ד' ע"י לימוד בחבורה הלימוד הוא יותר בקביעות

תנא דבי אליהו פרקים ב' ג'

העולם הזה והעולם הבא - העולם הזה הוא ששת אלפים שנה, שני אלפים תוהו, שני אלפים תורה, ושני אלפים משיח, ובעוונותינו הרבים נכנס עלינו שעבוד בתוך שני אלפים משיח, כבר יותר משבע מאות שנה. וכשם שאנחנו עושים שנה אחת שמיטה לשבע שנים, כך עתיד הקב"ה לעשות שמיטה לעולם יום אחד, שהוא אלף שנים, שנאמר "כי אלף שנים בעיניך כיום אתמוול", וכתיב "מזמור שיר ליום השבת" לעולם שכולו שבת. דבר אחר "מזמור שיר ליום השבת" יום שמשבית מזיקים מן העולם. ולמוצאי שבת זה העולם הבא, שאין בו מיתה לעולם ולעולמי עולמים, ואין בו לא חטא ולא עוון, לא מכות ולא מרדות, אלא כל אחד ואחד שמח בחכמתו ובתבונתו, וכדמצינו בדוד, שהקב"ה שמח בו בעוה"ז, ואין צריך לומר לעולם הבא, שנאמר "אלה דברי דוד האחרונים".

התשובה שעשה דוד המלך על חטאו - דבר אחר "אלה דברי דוד האחרונים", אמר לפניו, רבנו של עולם כשם שמחלת לי על עוונות הראשונים, כך מחול לי על עוונות האחרונים. דבר אחר כ"ב שנה נלקחה רוח הקודש מדוד מלך ישראל עד שחזרה, ובכל יום ויום היה מוריד כוס דמעות ואוכל פתו באפר. דבר אחר אמר דוד לפני הקב"ה רבנו של עולם קבלני בתשובה שלמה לפניך, כדי שתזכה את הרשעים לעולם הבא, ותאמר להם, מה דוד מלך ישראל שעשה לפני דבר חמור, כיון שעשה תשובה קיבלתי אותו בתשובה, אף אתם אם עשיתם תשובה אני מקבל אתכם. דבר אחר מה ראשונים אין בהם חטא ועוון, אף האחרונים אין בהם חטא ועוון, וכיון שקיבל עליו עול תורה ומצוות, שכרו שיקרא משיח אלקי יעקב ונעים זמרות ישראל.

מכמה טעמים. ה' מצוי שמקיים על ידי זה המצוה של לימוד תורה לאחרים. ו' ע"י לימוד בחבורה מתרחבת הידיעה יותר, ואם טעו הקב"ה מתקנם, ועוזרם לזכור מה שלומדים, (אבל בלימוד ביחידי מיטפשיין ואין הד"ת מתקיימים). ז' זכות המצוה שעושה אותה בקיבוץ גדולה הרבה יותר, דאינו דומה מרובים העושים את המצוה למועטים העושים את המצוה. ח' איתא בתנא דבי אליהו שהקב"ה נושא פנים לישראל בזכות שיושבין אגודות אגודות ועוסקים בתורה, ועוד משמע שם שישראל לא יגאלו בזכות הצער והשעבוד והטלטול והטירוף והדוחק וחסרון המזונות, אלא מתוך עשרה בני אדם שיושבים זה אצל זה וכל אחד קורא ושונה עם חבירו וקולם נשמע. ועל כן ראוי לכל אחד להתאמץ ללמוד בחבורה, ולזרז אחרים שלא יפרשו מהחבורה, ויהיה שם שמים מתאהב על ידו, ואז אשרי לו בזה ובבא. (פרק כ"א).

גודל החיוב על כל אחד שיכול, ללמד תורה ולחזקה, במיוחד בתקופה הזאת - איתא בתנא דבי אליהו על מעשה דפילגש בגבעה, שהסיבה שנהרגו שם שבעים אלף איש, הם הסנהדרין שלא יצאו לערי ישראל ללמדם תורה, ומזה נלמד גודל החיוב שכל מי שיכול ללמד תורה לאחרים בכל צורה שתהיה שלא יתרפה מזה, ואם מתרפה עוונו גדול, (ואמרו חז"ל שעתידיים מלאכי השרת לנקב אותו ככברה, ואפי' עוברים שבמעיי אימן מקללים אותו, והקב"ה שעשאו חכם יכול לעשותו טיפש), ועיר שיכולה להחזיק ישיבה או ת"ת ואינם עושים כן עוונם גדול. והנה בכל דור היו כאלו שהיו שומרים על כבוד ד' והיו סובלים צער ובזיון בגלל זה, והם הנביאים ואח"כ אני כנסת הגדולה והתנאים והאמוראים ורבנן סבוראי והגאונים וכו', ובדורנו אף שאנו קטנים מ"מ אנו מחויבים ג"כ לשמור על כבוד ד' בכל כוחנו, לעשות קיום לתורה ע"י לימוד לתלמידים ויסוד ת"ת וישיבות, וכמה גדול זכותו של העוסק בזה, וזה בכלל מצות "ואהבת את ד' " שצריך לאהב אותו על אחרים, וע"י התורה האדם בא לאהבת ד', ובפרט בזמננו שהגענו לאחרית המלחמה, ונחלשו כוחותינו ע"י אריכות המלחמה, והמצוקות רבות, כמה גדולה זכותם של המתחזקים לבקש עצות ותחבולות להגדיל תורה ומצוות, וכיון שהמלחמה נתגברה והלוחמים נתמעטו, שכרו של המתחזק גדול הרבה יותר, ואהבת ד' למתחזקים בעת הזאת היא בלא גבול ותכלית, וגורם למנוע הרבה צרות, ומאידיך המתרפה בזמן זה עונשו גדול הרבה יותר, והקב"ה מסייע לנו בכל עת המלחמה אף שלא הגיע קץ הגאולה, ולבסוף ודאי ננצח כיון שאנו נלחמים מלחמת ד', ויזכנו ד' בזכות התורה לראות בביאת הגואל, ויתגדל כבוד ד' ותורתו בעולם במהרה בימינו אמן. (פרק כ"ב).

מעלת החיזוק בתורה ומצוות מתוך יסורים - הנה בתקופה האחרונה התגברו טרדות הפרנסה והדאגות והמכאובים, ועל האדם לדעת שהכל בהשגחה, והקב"ה אוהב אותו יותר ממה שהוא אוהב את עצמו, והיסורים ניתנו לו לכפרת עוונות, כדי להפטור מהגיהנום שהוא קשה יותר מכל יסורי איוב, ומצינו ביצחק ובהרבה תנאים ואמוראים שקיבלו על עצמם יסורים, ואף שאין אנו בדרגה זו מ"מ עכ"פ צריך שלא לבעט ביסורים, ולישא מכאוביו ודאגותיו במנוחת הנפש, ולהתחזק בלימוד תורה וקיום מצוות, וטובה אחת בצער ממאה שלא בצער, והתורה שלומד בעת דחקו מתקיימת בידו. ופעמים שגם מי שלא חטא מביא לו הקב"ה יסורים כדי לנסותו אם יקבלם באהבה, ואם יבטל מעבודתו בגללם, ואם מתחזק ושמח ביסורים הרי הוא בכלל "ואוהביו כצאת השמש בגבורתו", שלעתיד לבוא יבהיק אורו כשמש בתקופה, ואין גבול ותכלית להטבת ד' לכל אדם כפי מעשיו, ולימוד תורה מתוך יסורים זה עצמו מועיל להקל את היסורים ולפעמים להעבירם לגמרי. (חתימת הספר).

חיזוק באמונה - הנה עיקר היסודות כולם היא האמונה, והיינו שיאמין בד' ובתורתו, כמו שקיבלנו מאבותינו דור אחר דור שראו בעיניהם ביציאת מצרים כל הניסים והנפלאות, ובקריעת ים סוף זכו כולם לנבואה, ובמעמד הר סיני דיבר ד' עמם פנים בפנים, ובזכות האמונה נגאלו ישראל ממצרים, ובזכות האמונה תהיה ג"כ הגאולה העתידה. והנה צריך לדעת שיש ירידת הדורות, וכמו שמוזכר כמה פעמים בחז"ל על ההבדל העצום בין דורות הראשונים לדורות האחרונים, ועל המעלות העצומות של הדורות הראשונים, (בידיעת וקדושת התורה, בגילוי אליהו, בלהחיות מתים, או לברוא אדם או בעל חי ע"י ספר יצירה), ויראה האדם איך הדורות האלו מסרו נפשם על כל פרט מהתורה, וא"כ אנו אף אם יש לנו איזה קושיה, נתלה זאת במיעוט שכלנו, ונסמוך על הדורות הראשונים. (שם).

ביאור הענין למה בדורנו נתגלו חכמות שלא נתגלו בדורות שלפנינו - הנה בדורנו נתגלו הרבה חכמות שלא נתגלו בדורות שלפנינו, כמו טלסקוף לראות מרחוק, וטלפון לשמוע מרחוק, ולצלם תמונה על הנייר, ולהקליט דיבורים לזמן מרובה. וביאור הענין בזה הוא דהנה כמה שהאדם יותר חכם צריכים להסביר לו פחות כי הוא מבין את ההמשך מעצמו, וכן אצלנו כיון שירדנו הרבה, צריכים להראות לנו אותות ומופתים על כל דבר שורשי בתורתנו הקדושה, ולכן אנו שאמונתו נחלשה צריכים את הטלסקוף כדי לחזק את האמונה שהקב"ה משגיח עלינו ממכון שבתו למעלה, והטלפון מחזק את האמונה שהקב"ה שומע את תפילותינו, (שם).

רגליכם, תחת כוכב אחד כל באי העולם יושבים, שבאותה שעה שאדם יושב כאן תחת כוכב אחד, גם ברומי יושבים תחת אותו כוכב. כימה היא שבעה כוכבים ברקיע וכולם סמוכים זה לזה, לימד הכתוב דרך ארץ לדורות, שלא יאמר אדם לעצמו מפני מה אין הרקיע מלא בכוכבים, משל למה הדבר דומה, למלך בשר ודם שהיה לו לבינה של זהב, אינו נאה להניח כולה על ראשו, אלא יעשה ממנה חוט זהב משקל כחצי סלע ויתלנה על צווארו, וזהו שבחו, כך הקב"ה ברא כוכבים ברקיע ונתן לכל אחד ואחד מקום בפני עצמו.

גדולת מעשי ד' - אמרו חכמים גלגל חמה מהלך חמש מאות שנה, בוא וראה מאיזה מקום הוא יוצא, ולאיזה מקום הוא נכנס, שמא קולו יישמע בהליכתו ובביאתו, או שמא יירא כנביסתו וביציאתו, כשם שגלגל חמה מהלך חמש מאות שנה, כך עץ החיים מהלך חמש מאות שנה, שנאמר "מה גדלו מעשיך ד' מאד עמקו מחשבתך". דבר אחר "מה גדלו מעשיך ד' ", בוא וראה כמה מיני בהמות וחיות ודגים יש בעולם, ואינם דומים בקול או במראה או בדעת או בטעם, להגידי גדולתו של הקב"ה, שאדם טובע כמה מטבעות בחותם אחד וכולם דומים זה לזה, והקב"ה טובע את כל האדם בחותמו של אדם הראשון, ואין אחד מהם דומה לחבירו. דבר אחר "השמים מספרים כבוד קל", והלא הם במקומם ואין זין משם לעולם, כך אע"פ שהכל שלו והכל מעשה ידיו אין שמחתו אלא עם זרעו של אברהם בלבד.

עמידת החמה למשה ויהושע - כתיב "יום ליום יביע אומר", מה טיבן של שני ימים הללו, זה יומו של משה שבישר את יומו של יהושע, שנאמר "היום הזה אחל תת פחדך", זה חמה שעמדה לו למשה בשעה שעשה מלחמה עם עמלק, שנאמר "ידי משה כבדים וגו' עד בא השמש", זה חמה שעמדה לו

קבלת עול תורה - אשרי אדם ששם עצמו כשור לעול וכחמור למשוי, וישב ויהגה בדברי תורה בכל יום תמיד, מיד רוח הקודש שורה עליו ותורתו בתוך מעיו, קורא אדם תורה נביאים וכתובים, וישנה הלכות ומדרש, וירבה בישיבה וימעט בסחורה, מיד רוח הקודש שורה בתוך מעיו ומלתו על לשונו, שנאמר רוח ה' דבר בי ומלתו על לשוני. אשרי אדם שמשחק עצמו בדברי תורה, ויושב וחורש בהן כבהמה החורשת בשדה, אמר לו הקב"ה בני דברים הראשונים והאחרונים שלך הן. מי מושל בצדיקים, הוי אומר צדיק מושל ביראת אלקים, זה הכובש את יצרו. ברוך המקום ברוך הוא שאין לפניו מושא פנים, ומלפניו נוגה ואור לעולם, ומלפניו גשמים ודשאים באים לעולם, וצדיקים שמשתיקים עצמם בדברי תורה, מעלה עליהן הכתוב כאילו הן מביאין נוגה ואור וגשמים ודשאים לעולם.

חזרת הנשמות והניסים שנעשים לאדם בכל יום - אמר דוד המלך: אני אגיד צדקותיו וחסדיו של הקב"ה שהוא עושה עם ישראל בכל שעה ושעה ובכל יום ויום, בכל יום אדם נמכר ובכל יום נפדה, בכל יום רוחו של אדם ניטלת לימינו וניתנת לבעל הפקדון, ולבוקר מחזירין אותה עליו, שנאמר "בידך אפקיד רוחי", בכל יום עושים לו ניסים וגאולה כיוצאי מצרים ומכלכלים אותו על שדי אמו, ומייסרים אותו כתינוק לפני רבו מפני מעשיו, תדע שהרי תקעו"ו קודם שנברא העולם העעביר הקב"ה כל דבריו מפני זרעו של אברהם יצחק ויעקב, אמר מתי יגיעו ואשמע דבריי מפיהם, והשמים נבראו תחילה והם ראויים לספר שבחו של מי שאמר והיה העולם, לפי שכל העולם כולו אדם ובהמה ועוף השמים אינם ניזונים אלא ממעשה שמים וארץ.

חלוקת הכוכבים ברקיע - אמרו חכמים, כל היישוב כולו יושב בין עגלה לעקר, אמרתי להן רבותיי עפר אני תחת

למשה, וכתב "וישיב באזני יהושע", אמר לו יהי רצון שתעמוד לך חמה כדרך שעמדה לי, והיינו בשעה שעשה מלחמה עם האמורי, שנאמר "ויאמר לעיני ישראל שמש בגבעון דום וגו' ויעמד השמש בחצי השמים" וגו'.

ביאור הפסוקים יום ליום יביע אומר וכו' - דבר אחר "יום ליום יביע אומר" זה תורה נביאים וכתובים, "ולילה ללילה יחיה דעת" זה המשניות, "אין אומר ואין דברים בלי נשמע קולם" אלו ההלכות, "בכל הארץ יצא קוים" אלו ההגדות שמקדשים על ידם את שמו הגדול, דבר אחר אלו בתי כנסיות בתי מדרשות שלומדים בהם תורה, "מקצה תבל מיליהם" זו ארץ ישראל שהיא תבלו של עולם, "לשמש שם אהל בהם" משל למה הדבר דומה, למלך בשר ודם שהיו לו אבנים טובות ומרגליות בתוך ביתו, וביקשו בני מדינתו לקנות ממנו בדים בסתר, אמר להם אין אני נותן לכם אלא בפרהסיא, כך הקב"ה כשנתן תורה לישראל לא נתנה אלא בגלוי. "והוא כחתן יוצא מחפתו" מה חתן נכנס בטהרה ויוצא בטומאה, כך גלגל חמה יוצא בטהרה ונכנס בטומאה, ולמחר אינו רוצה לצאת, ומזרקים בו חיצים ואומרים לו וכי לרצונך אתה יוצא. "ישיש כגבור לרוח אורח", שכשהצדיקים נפטרים לבית עולמים אומרים להם שימתינו שעה אחת להזדוך מעונותיהם ואז יבוא בשלום, "מקצה השמים מוצאו ותקופתו על קצותם ואין נסתר מחמתו", מכאן אמרו צדיקים נענשים על הקלות, ורשעים על החמורות, צא ולמד ממשוה ואהרן נדב ואביהוהו שלא נענשו אלא על הקלות, וירבעם אחז ומנשה לא נתחייבו עד שמיאלו כל העולם כולו עברות, משל למלך בשר ודם שהיה יושב על כסאו, והיו זקני מדינתו יושבים לפניו, כיון שאמר אחד מהן דבר שלא כהוגן פגעו בו מיד, והעומדים בחוץ יעמדו עד שתגיע שעת דינה של גיהנם. הכל בעבור מה, בעבור "תורת ד' תמימה משיבת נפש, עדות ד' וכו' ומתוקים מדבש ונופת צופים".

ביאור הפסוקים הבו לד' בני אלים וכו' - כל זמן שבני אדם מבטלים מן התורה מבקש הקב"ה להחריב את כל העולם, ומסתיר פניו מהם. "הבו לד' בני אלים" אלו מלאכי השרת, "הבו לד' כבוד ועוז" אין כבוד אלא תורה, "השתחוו לד' בהדרת קדש" שלא יעמוד אדם בתפילה עד שייאמר הלכה אחת או פסוק אחד, "קול ד' על המים" אין מים אלא דברי תורה, חכמים הזהירו בדבריהם שמה תורו דבר אחד שלא מן התורה ותתחייבו מיתה לשמים, ואף התלמידים הבאים אחריהם יורו משמיהם דבר אחד שלא מן התורה ויתחייבו עליו מיתה לשמים, וחו"ו נמצא שם שמים מתחלל. "קל הכבוד הרעים ד' על מים רבים" - על ששפכתי לכם דברי תורה כחלב וכשמך המורק מכלי לכלי ואין קולו נשמע. "קול ד' בכח קול ד' בהדר" על אלו שיש בידם מקרא משנה ודרך ארץ, "קול ד' שובר ארזים" על אלו שאין בידם מקרא משנה ודרך ארץ, ומשולים לארז שאינו מוציא פירות, "וישבר ד' את ארזי הלבנון" אלו בני אדם שהיו בבית ראשון ועמדו במקומם ולא היה בהם דברי תורה, "ויירקדם כמו עגל לבנון ושריון כמו בן ראמים", מכאן אמרו המבעט ביסורים כופלים אותם עליו, ואם הוא בא לידי דברים מכווערים ודברים שאינם ראויים, הוא עוקר עצמו מן העולם הזה ומן העולם הבא, ואפילו דור המדבר ששמרו את התורה כל ימיהם, כיון שאמרו דבר שלא כהוגן נענשו מיד, ועל זה נאמר "קול ד' יחיל מדבר יחיל ד' מדבר קדש", חזר הקב"ה

דוד המלך - מקצת ישיבה לצדיקים בעולם הזה, לדוד מלך ישראל, כל העם היו יושבים בישיבה לפניו, אבל דוד המלך לא על הכר ולא על הספסל היה יושב, אלא היה יושב על הארץ ומלמד תורה ברבים לשם שמים, באתה שכונה ועמדה למעלה הימינו, משיבה ואמרה לו, דבר בני, דברים הללו מניין לך, שלי הם, אתה משול בת' ותורה בת', דכתיב "יושב בשבת תחכמוני", דבר אחר: אתה יושב בישיבה שאין בה סמיכה, תהא כמוני, מכאן אמרו כל ישיבה שאין בה סמיכה, עמידה טובה הימנה, מה ת"ל "ראש השלישי" שתהא ראש לתורת, דבר אחר תחלק עם שלשה צדיקים אברהם יצחק ויעקב. דבר אחר שתהא ראשון של אבות, מאכן אמרו "חוט המשולש לא במהרה ינתק", שתהא ראש לכל ישראל כשהן עולים שלש פעמים בשנה לירושלים לרגלים, למה דברי תורה דומים, כדרך שנותנין עור לאדם והוא מעבדו ממחוק וממתחו ומביאו לידי מלאכה יפיה, שנאמר "והוא עדינו העצני". דבר אחר כשאתה יושב בבית המדרש תהא מעודן כתולעת, כשאתה יוצא למלחמה תהא קשה כעץ, מה שכתב "על שמונה מאות חלל בפעם אחת", ולמה לא נתקיים בו "איש אחד ירדוף אלף" (יהושע כ"ג), מפני שאם אין בישראל דברי תורה אלא דרך ארץ ומקרא בלבד - "ורדפו מכם חמשה מאה" וגו' (ויקרא כ"ו ח'), אבל אם תעשון את התורה "איש אחד מכם ירדוף אלף" וכיון שדוד לא עשה כל התורה, "רק בדבר אוריה החייתי", לפיכך חסר מאתיים, מכאן אמרו אם ראתה ת"ח שעשה עבירה ביום אל תהרהר עליו למחר, שמה עשה תשובה בלילה, וכל המספר אחר מיעוטי תלמידי חכמים מספר אחר שכונה.

מאור פנים של צדיקים לימות המשיח ולעולם הבא, כיצד: יש שנותנים לו מאור פנים כצאת השמש בגבורתו בשעה ראשונה, ויש בשתי שעות, ויש בשלש שעות, ויש בארבעה שעות, ויש בחמש שעות, ויש בשש שעות, ויש כל היום כולו, ויש שנותנים לו מאור פנים כמאור לבנה בראש חודש, ויש שנותנין לו חמשה לחודש, ויש כעשרה לחודש, ויש חמשה עשר לחודש, ויש כשבעים גדולים, ויש כשבעים קטנים, ויש שנותנין לו מאור פנים כאויר הרקיע בשעה שהוא מטוהר מן העבים, ויש שמשחרת פניהם כקדירה, זה הכלל כל הנושא פנים לטובה זוכה ומקבל פני שכניה, המזוהה והמלוכלך אינו מיסב בפני המלך, במה דברים אמורים בזמן שלא עשה תשובה, אבל אם עשה תשובה ומת הרי הוא כצדיקי עולם לכל דבר.

ארבעה מלכים אין להם חלק לעוה"ב, ירבעם אחאב אחז ומנשה, וכל העובד עבודה זרה מקטנותו ועד זקנותו ומת, אפילו ראוי להיות כהן גדול אין לו חלק לעוה"ב, כל מצוות שעושה אדם בעולם הזה אין בהם כח להאיר אלא כאור הנר בלבד, אבל תורה מאירה מסוף העולם ועד סופו, וכל הנזקק לחכמים ולתלמידיהם מעלים עליו כאילו עשה רצון אביו בשמים.

כל היודע להוכיח ומוכיח את הרבים הרי זה עושה קורת רוח לפני מי שאמר והיה העולם. כל המודה ביסורין ושמה בהן נותנין לו חיים בעולם הזה ולעולם הבא שאין להם סוף.

לרצות את ישראל ונשבע להם שאפילו תינוק בבית רבו ועוסק בתורה לשמי, ואפילו אדם שאין בידו אלא דרך ארץ ומקרא בלבד, או אדם שאין בידו לא מקרא ולא משנה אלא משכים ומעריב לבית הכנסת ולבית המדרש וקורא ק"ש ומתפלל בעבור שמו הגדול, שכרו מובטח לו, ובלבד שיהא שמור מן העבירה, לכן נאמר "קול ד' חוצב להבות אש". ישראל דומים בעולם הזה בפני אביהן שבשמים לאילה שמעוורת בצער ויולדת בצער, שכל ההתחלות קשות, שנאמר "קול ד' יחולל אילות ויחשוף ערות ובהיכלו כולו אומר כבוד". באותה שעה היה כל העולם מרתיע ואומר שמה בא לעולם לאבד אותו, השיבה להן רוח הקודש ואמרה להם לא בא הקב"ה אלא לעשות משתה עם בניו, המלאים במעשים טובים ובתלמוד תורה, שנאמר "ד' למבול ישב וישב ד' מלך לעולם", ואומר "ד' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום".

אמר דוד המלך, אני בעולם הזה מה אני, אלא ירצתי מתוך שמקתי ושמקתי מתוך ירצתי, ואהבתי עלתה על כולם, לפיכך כרת לו הקב"ה ברית שיהא בקי במקרא ובמשנה בהלכות ובאגדות לעד ולעולמי עולמים.

כל תלמיד חכם שמרבה בעסק ואינו מתפרנס ממנו הרבה סימן יפה לו, מפני שהקב"ה אוהב תורתו, ואינו מעשירו שמה יפשע מדברי תורה.

ברוך המקום ברוך הוא שבחר בחכמים ובתלמידי תלמידיהם עד סוף כל הדורות, ומקיים עליהם במידה שאדם מודד בה מודדים לו, כשם שיושבין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ובכל מקום פנוי להם, קורים ושונים לשם שמים ויראה בלבבם, ומחזיקים דברי תורה על פיהם כדי שלא ישכחם הם ובניהם לעולם ולעולמי עולמים, אבל פושעיהם של ישראל אינם כן, אלא בקטנותם רכים ובזקנותם קשים, מה שכרם, שמעלים ושורפים אותם בבית המדרש הגדול ובישיבה גדולה.

כל דבר שעתיד להיות לעתיד לבוא, כבר נעשה מקצתו בעולם הזה, לעתיד לבוא ישיבה להקב"ה בבית המדרש גדול שלו וצדיקי עולם יושבין לפניו, ויש להם מאור פנים, ואין להם לא צער ולא יצר הרע, ויש להם כבוד ועוז אכילה ושתיה שמחה ורינה, וגם בעולם הזה יש לצדיקים ולדוד המלך מקצת ישיבה, ומקצת מאור לצדיקים, ומקצת חיים בלא צער לצדיקים ולאברהם יצחק ויעקב ויעבץ וליתרו ולכל הדומה להם, ומקצת תחית המתים לאליהו ולאלישע וליחזקאל בן בוזי הכהן, מקצת כבוד ועוז לצדיקים ליהושפט מלך יהודה, ומקצת אכילה ושתיה שמחה ורינה בעולם הזה לשלמה בן דוד מלך ישראל, ומקצת דם ובשר ושבש על לוחציו, כפי שעיינו רואות תמיד בכל יום.

עתיד הקב"ה לישוב בבית המדרש שלו וצדיקי עולם יושבין לפניו, ונושאין ונותנים במקרא במשנה בהלכות ובאגדות, ואומרים על טמא טמא ועל טהור טהור, ואחר כך מביאין את הרשעים ודנים אותן בפניהם, ונידונים שלשים או שישים יום או ג' או ו' חודשים, ומשפט רשעים לגיהנם שנים עשר חודש, ואח"כ עומדים צדיקים לפני מי שאמר והיה העולם, ואומרים לפניו רבונו של עולם כשהיינו באותו העולם אילו בני אדם היו משכימים ומעריבים לבית הכנסת וקורין ק"ש ומתפללים ועושים שאר מצוות, ואומר להן, אם כך עשו לכו ורפאו אותם, מיד הולכין צדיקים ועומדין על עפרם של רשעים ומבקשין עליהן רחמים, והקב"ה מעמידם מעפרם על רגליהם.

חדש

גיתן להשיג את הסט תמצית הש"ס (ללא תוס', ורש"י חלקי) על כל הש"ס במהיר 100 ₪.

בנוסף יצאו לאור מחדש כל חוברות תמצית משנה ברורה, 6 חלקים ב6 חוברות. עלות חוברת 10 ₪ סט 50 ₪.

כמו כן גיתן להשיג את סיכומי תמצית ההלכה (עם טור ובי"ש שו"ע וגו"כ), על הלכות שבת, מועדים ונדא.

לפרטים 052-7692282

קיבלת תועלת מהגליון? באפשרותך לזכות לונמדים נוספים, גיתן לתרום ב'גדרים פלוס' קופת 'תמצית'

מבחני 'לדעת'

מבחן שבועי על דף היומי ומשנה ברורה חפץ חיים ואהבת הסד

גיתן לעשות את המבחנים מיום שישי עד יום שלישי בשעה 7:00 בבוקר:

- בטלפון 0737-289-669
- במייל 7692282@gmail.com
- בגדרים פלוס קופת לדעת.

הגרות: בכל שבוע על 500 ₪ במזומן, זיכוי 400 ₪ ברשת יפה נוף, 101 זוכים בזיכוי 100 ₪ ברשת יפה נוף.'

סיכומי 'תמצית'

גיתן להשיג את גליונות סיכומי תמצית החודשיים על הדף היומי / משנה ברורה ומוסר (לפי סדר הדף היומי בהלכה).

- **בנקודות ההפצה**
- **במייל 7692282@gmail.com**
- **בפקס 0799-414144**

בנוסף גיתן לקבל במייל סיכומים על כל מסכתות הש"ס, ועל כל המשנה ברורה, ועל תנ"ך וספרי מוסר, או סיכומים לפי סדר הלימוד של: העמוד היומי, חבורת ש"ס, קנין ירושלמי, דף הכולל, קנין הלכה, תרי דף, אורייתא, אהבת שלום, ומפעל הש"ס.

הסיכומים מיועדים לחזרה בלבד ואין לסמוך להלכה. לרגל תחילת לימוד מסכת שבת ב'עמוד היומי' גיתן לקבל סיכומים מודפסים לפי סדר מסלול זה.